

УДК 347.48

О. О. Ізбаш, здобувачНаціонального університету «Одеська юридична академія»
вул. Піонерська, 2, Одеса, 65009, Україна

ПРЕДСТАВНИЦТВО В АВТОРСЬКОМУ ПРАВІ

У даній статті автор розглядає проблему забезпечення представництва в інтелектуальній власності. Зокрема, слід зазначити, що у роботі проводиться наукове обґрунтування даного терміну та аналіз наукового доробку як вітчизняних, так і зарубіжних науковців з цього приводу. Також значна увага присвячена забезпеченню представництва в українському законодавстві та його становленню на теренах нашої Батьківщини. Насамперед пояснюється роль та права літературного агента. Ця стаття є доцільним внеском у розвиток правового регулювання інтелектуальної власності в Україні.

Ключові слова: автор, представник, патент, літературний агент, добровільне представництво, твір.

Представництво в умовах розширення кількості учасників економічних відносин, посилення їх автономії є ефективним засобом здійснення прав та реалізації обов'язків учасниками економічного обігу. Сформувавшись в римському приватному праві, представництво дало життя різним правовим інститутам. З розвитком суспільства сфера застосування представництва охопила широке коло як майнових, так і немайнових відносин.

Зокрема, представництво істотно розширює можливості здобуття та реалізації суб'єктивних прав і обов'язків, особливо для недієздатних та обмежено дієздатних осіб, оскільки за допомогою представництва можливі здобуття і реалізація більшості цивільних прав і обов'язків [1].

Слід зазначити, що проблеми представництва розглядалися як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, передусім треба згадати твори С. С. Алексеєва, Ч. Н. Азімова, В. К. Андреева, Д. В. Бобрової, В. І. Борисової, С. І. Вільнянського, О. В. Дзери, А. С. Довгерта, А. І. Дрішлюка, О. Л. Невзгодіної, О. О. Красавчикова, Н. С. Кузнецової, І. Б. Новицького, В. О. Рясенцева, О. А. Підопригори, Н. О. Саниахметової, В. І. Семчика, Є. С. Северової, В. Д. Фролова, Є. О. Харитонова, Ю. С. Червоного, Б. Б. Черепакіна, Я. М. Шевченко, І. В. Шерешевського та ін.

Варто зазначити, що в українському праві представництво, як спеціальний інститут цивільного права, тривалий час не відокремлювався. Це було пов'язано з помірним розвитком торгового обігу, внаслідок чого більшість юридичних дій його учасники здійснювали самостійно [2], а також з питомою вагою довірчих стосунків, котрі забезпечувалися морально-етичними нормами [3].

Формування інституту представництва почалося ще у ХІХ ст. і відбувалося головним чином у контексті розвитку цивілістичної думки та законопроектних робіт у галузі цивільного права в Російській імперії, а остаточно вітчизняна концепція представництва сформувалася лише в минулому столітті в загальному процесі становлення та розвитку доктрини радянського цивільного права.

Представництво — це правовідносини, в яких одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчиняти правочини від імені іншої сторони, яку вона представляє.

Значення представництва полягає в тому, що саме завдяки даному інститутові цивільного права юридичні особи мають можливість у більшому обсягу здійсню-

І. Ю. Доманова визначає добровільне представництво як правовідносини щодо вчинення однією особою (представником) від імені іншої особи (на підставі договору) правочину, інших юридичних дій, що безпосередньо створюють, змінюють і припиняють цивільні права та обов'язки у особи, яку представляють [4].

Обов'язковим (іноді його називають ще добровільним) представництвом є відносини, які виникають в силу імперативних приписів закону. При цьому у наукових дослідженнях виділяються два основні види обов'язкового представництва: по-перше представництво неповнолітніх та малолітніх осіб їх батьками; по-друге, представництво осіб, визнаних повністю або частково недієздатними.

Випадки, в яких виникає обов'язкове представництво у сфері права інтелектуальної власності, передбачені законодавством. У сфері права інтелектуальної власності, окрім «традиційного» обов'язкового представництва, можуть бути виділені спеціальні випадки представництва, характерні саме для відносин інтелектуальної власності. У зв'язку з чим випадки обов'язкового представництва у сфері права інтелектуальної власності можуть бути поділені на дві категорії.

По-перше, це «звичайне» представництво, яке виникає не лише у правовідносинах інтелектуальної власності, ай в інших правовідносинах.

Так, чинне законодавство не встановлює спеціальних критеріїв (вікових, професійних, національних) щодо визнання особи автором об'єкту інтелектуальної власності. Відповідно, автором може виступати як недієздатна особа, так і малолітня особа. Разом з тим, розпорядження майновими правами інтелектуальної власності для таких осіб може бути обмежене законом. Від імені таких авторів здійснювати майнові права відповідно до Цивільного кодексу України мають право їх батьки, опікуни або піклувальники, які діють як представники таких осіб. При цьому вказані представники з метою охорони та захисту прав інтелектуальної власності можуть призначати спеціальних представників, фахівців у сфері права інтелектуальної власності. Але такі відносини між представниками вже не матимуть характер обов'язкових. Межі здійснення представницьких функцій, повноваження призначеного представника будуть визначатись за домовленістю сторін.

По-друге, це «спеціальне» представництво, яке характеризується тим, що виникає лише у сфері права інтелектуальної власності в силу приписів спеціального законодавства; представниками, як правило, виступають спеціальні суб'єкти, передбачені законом.

Обов'язкове представництво виникає як в сфері авторського права, так і у сфері права промислової власності. Так, одним із немайнових прав автора є право на заборону використання його справжнього імені як автора твору. При цьому автору надається право використовувати псевдонім — вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом (за винятком випадку, коли псевдонім однозначно ідентифікує автора), видавець твору (його ім'я чи назва мають бути зазначені на творі) вважається представником автора і має право захищати права останнього. Це положення діє, поки автор твору не розкриє своє ім'я і не заявить про своє авторство.

Таким чином, випадки обов'язкового представництва у сфері права інтелектуальної власності передбачені як у Цивільному кодексі, так і у спеціальному законодавстві про інтелектуальну власність. Виникнення обов'язкових відносин представництва у сфері права інтелектуальної власності не обмежує право суб'єкта інтелектуальної власності на призначення представника для здійснення представництва з інших питань охорони та захисту прав на результати творчої діяльності.

Представниками у авторському праві можуть виступати: законні представники; фізичні особи, уповноважені на здійснення представництва суб'єктами права інтелектуальної власності та спеціальні представники. При визначенні особи представника у відносинах інтелектуальної власності особливу увагу слід приділити

Літературний агент несе відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх повноважень відповідно до умов договору або відповідно до норм чинного законодавства [11].

Також представництво може здійснюватися за участю організації колективного управління. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» організації колективного управління повинні виконувати від імені суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на основі одержаних від них повноважень такі функції:

а) погоджувати з особами, які використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, розмір винагороди під час укладення договору;

б) укладати договори про використання прав, переданих в управління;

в) збирати винагороду за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав у випадках і на підставах, передбачених цим Законом;

г) розподіляти і виплачувати зібрану винагороду суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав, правами яких вони управляють, а також іншим суб'єктам прав відповідно до цього Закону;

д) здійснювати інші дії, передбачені чинним законодавством, необхідні для охорони прав, управління якими здійснює організація.

Організації колективного управління можуть регулювати на території України майновими правами іноземних суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями, у тому числі й про взаємне представництво інтересів.

Організації колективного управління можуть доручати на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями управляти на колективній основі за кордоном майновими правами українських суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі й про взаємне представництво інтересів.

Література

1. *Гражданское право Украины / Под ред. А. А. Пушкина, В. М. Самойленко. — Х.: Основа, 1996. — Т. 1. — 437 с.*

2. *Гражданское право: Учебник / Под ред. Т. И. Илларионовой, Б. М. Гонгалю, В. А. Плетнева. — М.: НОРМА — ИНФРА, 1998. — 454 с.*

3. *Гранін В. Л. Повноваження представника та його реалізація за цивільним законодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. — Одеса, 2005 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mydisser.com/ru/catalog/view/6/44/2360.html>*

4. *Доманова І. Ю. Інститут добровільного представництва в цивільному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. — Київ, 2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.referati.com.ua/referats/7569/169865*

5. *Иоффе О. С. Избранные труды: В 4 т. Т. 2: Советское гражданское право. — СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. — 356 с.*

6. *Кирилюк А. В. Ліцензійний договір на використання літературних творів (цивільно-правовий аспект): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. — Одеса, 2010.*

7. *Лащенко Р. М. Лекції по історії українського права. — К.: Україна, 1998. — 254 с.*

8. *Панченко М. І. Цивільне право України: Навч. посіб. — К., 2005. — 583 с.*

9. *Советское гражданское право / Под ред. О. С. Иоффе, Ю. К. Толстого, Б. Б. Черепахина. — Л.: Изд-во ЛГУ, 1971. — Т. 1. — 200 с.*

10. *Харитонов Е. О., Саниахметова Н. А. Гражданское право Украины: Учебник. — Х.: Одиссей, 2004. — 960 с.*

11. *Хохлов В. А. Авторское право: законодательство, теория, практика / Хохлов В. А. — М.: Издательский дом «Городец», 2008.*

